

مدرس‌ان شریف
کارشناسی ارشد

در این کتاب به بررسی مبانی حقوق اساسی و اصول حاکم بر نظام حقوقی ایران پرداخته شده است. این کتاب به عنوان یکی از منابع اصلی برای دانشجویان و محققان حقوق اساسی در ایران شناخته می‌شود.

سروشنامه: هکی، فرشید.

عنوان و نام پدیدآور: حقوق اساسی / گردآورنده فرشید هکی.

مشخصات نشر: تهران: مدرسان شریف، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۳۶۸ ص: ۲۲×۲۹ س.م.

شابک: 978-600-268-682-4

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: چاپ اول

یادداشت: عنوان روی جلد: مدرسان شریف: حقوق اساسی
کارشناسی ارشد.

عنوان روی جلد: مدرسان شریف: حقوق اساسی کارشناسی ارشد

موضوع: دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران -- آزمون‌ها

موضوع: آزمون دوره‌های تحصیلات تکمیلی -- ایران

موضوع: حقوق اساسی -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی)

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ج ۷۲۱۳ هـ / ۲۳۵۳ LB

رده بندی دیویی: ۳۸۷/۱۶۶۴

شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۲۵۵۹۳

شناسنامه

نام کتاب: حقوق اساسی

مؤلف: فرشید هکی

ناشر: انتشارات مدرسان شریف

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۱

حروف چینی: واحد تایپ انتشارات مدرسان شریف

چاپ و صحافی: مهدی - مینو

قیمت: ۱۴۵۰۰ تومان

شابک: 978-600-268-682-4

هر گونه استفاده از مطالب این کتاب اعم از بازنویسی، خلاصه‌سازی، نقل مطالب آموزشی، استفاده از سؤالات یا پاسخ‌ها برداشت به صورت دست‌نویس، کپی، تکثیر و یا هرگونه چاپ سنتی و دیجیتالی، استفاده به صورت کتاب الکترونیکی لوح فشرده، قرار دادن مطالب بر روی اینترنت و وب سایت‌ها و یا هرگونه شبکه کامپیوتری دیگر و به طور کل هر گونه استفاده‌ی اشخاص حقیقی و حقوقی در جهت منافع معنوی و مادی خود، بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع و بر اساس بند (ماده ۲۳ قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و قوانین مربوط به جرایم رایانه‌ای کشور قابل پیگیری در محاکم قضایی می‌باشد.

« مقدمه مؤلف »

وق را دانش تنظیم روابط اجتماعی بدانیم، حقوق اساسی، دانش تنظیم روابط اجتماعی در حوزه‌ی سیاسی است و توان حقوق اساسی را فلسفه‌ی سیاسی حقوق دانست.

پریش محوری که حقوق اساسی می‌خواهد به آن پاسخ علمی بدهد، ایجاد تعادل بین نظم و اقتدار عمومی و از یکطرف و حقوق بشر و آزادی‌های اساسی مردم از طرف دیگر است.

مبتار به عنوان یک بسته‌ی کمک آموزشی، مباحث حقوق اساسی را جهت آمادگی در آزمون کارشناسی ارشد می‌کند. بیان ساده و روان و در عین حال جامع از سرفصل‌های آموزشی حقوق اساسی در دانشگاه‌ها، آرایه‌ی تالیفی و هدف‌دار متنوع و پاسخگویی تشریحی به مثال‌ها و همچنین سوالات آزمون‌های کارشناسی ارشد و آزمون‌های دولتی و آزاد به صورت طبقه‌بندی شده، طراحی آزمون‌های خودسنجی جهت ارزیابی از جمله ویژگی‌های مجموعه است که در نهایت به پوشش محتوایی جامع مطالب آرایه شده در آزمون‌ها با صرف حداقل زمان ممکن گردیده است.

این کتاب پاسخ تشریحی سوالات آزمون سراسری ۹۱ و ۹۲ مرحله آزمون خودسنجی با سطوح A (ساده)، B (متوسط) و C (سخت) که پاسخ این سه مرحله آزمون خودسنجی در سایت (www.modarcesanesharif.ac.ir) در دسترس است، گنجانده شده است.

آموزشی این کتاب به نحوی است که در پایان مطالعه‌ی آن، خواننده با آسودگی و اطمینان خاطر، جهت شرکت در آزمون حقوق اساسی دوره‌های کارشناسی ارشد، و بالاتر آماده می‌شود چرا که توانایی تحلیل و درک علمی سایل حقوق اساسی طی فرآیند آموزشی حاکم بر کتاب به نحو قابل ملاحظه‌ای افزایش می‌یابد. این کتابی که در تنظیم مطالب از آن‌ها استفاده شده است، در پایان کتاب آمده است و لذا از ارجاع در متن کتاب و ویژگی کمک آموزشی آن اجتناب شده است.

لازم می‌دانم از نظارت عالمانه‌ی جناب آقای دکتر زمانی (عضو محترم هیأت علمی دانشکده‌ی حقوق و علوم دانشگاه علامه طباطبائی) بر فرآیند سیستماتیک علمی، پژوهشی و آموزشی کتاب قدردانی نمایم. همچنین از آقای وکیلی خواه که زحمت اولیه پاسخ تشریحی تست کنکورهای سراسری از سال ۷۵-۸۹ را تحمیداند نهایت را دارم. در ضمن از آقایان محمدیان و ابراهیم اکبرپور تجربی (رتبه ۱ حقوق بین الملل در آزمون سراسری ۸۹)، و آقای رفیق مصطفایی که زحمت ویراستاری و مطالعه کتاب را انجام دادند کمال امتنان را دارم و برای این عزیزان در تمام مراحل زندگی آرزوی موفقیت و سربلندی را دارم.

از مدیریت محترم انتشارات مدرسان شریف که رهنمودهای ایشان باعث ارتقای کتاب شده است قدردانی می‌نمایم. از واحد تألیف و تایپ انتشارات مدرسان شریف که در هر چه بهتر شدن این کتاب از هیچ کوششی دریغ نکرد کمال تشکر را دارم.

اثری توأم با خطایی است لذا از تمامی صاحب نظران و دانشجویان تقاضا دارم هرگونه اشکالی را از طریق شماره ۰۸۳۸۷۱۰۰۰ اطلاع دهند و یا با شماره تلفن‌های «۵ - ۶۶۹۴۶۹۶۰» (روابط عمومی انتشارات مدرسان شریف) اصل نمایند.

با آرزوی موفقیت

فرشید هکی

«دیباچه»

اصولاً تشکیل دولت از ضرورت زیست اجتماعی انسان و نیازهای جمعی جدید ناشی می‌شود. دولت به عنوان تشکیلات سیاسی که با خصیصه حاکمیت توصیف می‌شود مدیریت هر جامعه انسانی در زمینه‌های داخلی و بین‌المللی را به صورت مستقیم یا غیرمستقیم امکان‌پذیر می‌سازد. دولت از منظر حقوق عمومی و بین‌الملل مفهومی گسترده‌تر از قوه مجریه در برمی‌گیرد و تمام ارگان‌های تقنینی، اجرایی، قضایی و ... را پوشش می‌دهد که به اعمال حاکمیت مبادرت می‌ورزند. فلسفه تشکیل دولت تمشیت مطلوب امور کشور و فراهم ساختن زمینه رشد و تعالی همه جانبه تمام شهروندان است. بر این اساس حاکمیت نمی‌بایست جز در راه خیر و صلاح قاطبه مردم به اجرا درآید. حقوق اساسی به عنوان یک شاخه‌های حقوق عمومی مجموعه اصول و قواعدی است که به ترسیم رابطه میان دولت با شهروندان، و تنظیم روابط میان اجزای درونی حاکمیت اختصاص می‌یابد تا نظم قانونمند و پایدار میان نهادهای مختلف حاکمه مستقر گردد. نسبتی منطقی میان توزیع اقتدارات و اختیارات، و در مقابل پاسخگویی و مسئولیت برقرار شود. البته «حقوق اساسی» (Constitutional Law) چارچوبی است گسترده‌تر از قانون اساسی، که در آن به ویژه «حقوق اساسی و بنیادی» (Fundamental Rights) شهروندان از آنچنان منزلت و مرتبتی بالاتر برخوردار می‌گردند، که از گزند تعرض حاکمیت مصون داشته، و حتی حاکمیت به حراست و پاسداری از آن حق‌ها ملزم می‌شود. مشروعیت حاکمیتی که بر حقوق اساسی شهروندان خویش ایمان واقعی و اصیل نداشته باشد در نگاه ملت خویش و دیگر ملت‌ها مردود می‌گردد. بحران مشروعیتی که اخیراً شمال آفریقا تا منطقه خلیج فارس را درنور دیده است (بیداری ملت‌ها) نتیجه‌ی بی‌اعتنا بودن حاکمیت‌های خودکامه به خیر مشترک مردم و دور شدن از دموکراسی و حرمت نهادن بر حقوق بشر و آزادی‌های شهروندان است. کتاب «حقوق اساسی» که به قلم محقق ارجمند آقای فرشید هکی به نگارش درآمده است حاوی تست‌ها، درس‌ها و نکته‌های دقیق و آموزنده‌ای برای داوطلبان ورود به مقاطع تحصیلات تکمیلی حقوق می‌باشد، که شیفتگان عدالت‌اند و مؤمن به کرامت نوع بشر. نویسنده فاضل کتاب علاوه بر اینکه دوره کارشناسی ارشد در حقوق بشر در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی را با جدیت و علاقه‌ای وافر به پایان رسانیده، پیشتر از آن دوره کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی و تحلیل سیستم‌های اقتصادی را نیز با موفقیت پشت سر گذاشته است. جناب آقای هکی صاحب آثار علمی وزین است که دو کتاب ایشان تحت عنوان «حقوق اقتصادی ... اجتماعی» در ایران و «گفتمان حقوق بشر برای همه» در سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ توسط مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوق شهروندی به زیور چاپ آراسته و مورد استقبال کم‌نظیر جامعه علمی و فرهنگی کشور قرار گرفته است. برای حقیر که در مرحله درک الفبای حقوق بین‌الملل و حقوق بشر متوقف مانده، بسی سخت و دشوار بود که بر دانشجوی سابق خویش که اینک به محقق تبدیل شده نظارت کرده و مقدمه‌ای بر کتابش بنگارم. لیک به شناخت شخصی از قابلیت‌های علمی جناب آقای هکی، تأیید کتاب توسط اساتید برجسته حقوق اساسی کشور، ایقان به اینکه چنین کتابی علاوه بر توسعه ادبیات حقوقی، در نیل به باطن اجتماعی و فرهنگی شیفتگان عدالت کشور مؤثر خواهد بود مسئولیت نظارت و نگارش مقدمه بر کتاب را پذیرفتم. امید که مقبول طبع صاحبان اندیشه شده و مورد پذیرش پویندگان راه تعالی در عالم حقوق قرار گیرد.

با آرزوی موفقیت
دکتر سید قاسم زمانی

فصل اول: شناخت‌های پایه‌ای

۱	مقدمه
۱	دانش حقوق
۱	تعریف دانش حقوق
۲	مبانی اجتماعی دانش حقوق
۲	تقسیم بندی علم حقوق
۳	دانش سیاسی
۳	تعریف سیاست
۳	نهادهای سیاسی
۴	قدرت سیاسی
۴	جامعه‌ی سیاسی
۵	وجه تمایز جامعه‌ی سیاسی از سایر جوامع
۵	ارتباط متقابل حقوق و قدرت
۶	مبانی دانش حقوق اساسی
۶	تعریف حقوق اساسی
۸	جایگاه حقوق اساسی در علم حقوق
۹	موضوع حقوق اساسی
۹	منابع حقوق اساسی
۱۰	سابقه‌ی آکادمیک حقوق اساسی
۱۱	قانون اساسی
۱۱	زمینه‌های اجتماعی پیدایش قوانین اساسی
۱۲	انواع قوانین اساسی
۱۲	وجه تمایز قانون اساسی از سایر قوانین
۱۴	تست‌های طبقه بندی شده فصل اول
۱۷	پاسخنامه تست‌های طبقه بندی شده فصل اول
۲۰	آزمون فصل اول

فصل دوم: دولت

۲۳	مقدمه
۲۳	مفهوم دولت
۲۳	تفاوت دولت با حکومت
۲۴	عناصر سازنده دولت
۲۷	حاکمیت دولت
۲۷	مفهوم حاکمیت
۲۸	منشاء حاکمیت
۲۹	محدودیت های حاکمیت
۲۹	نظریه‌ی قرارداد اجتماعی

۳۰	تعریف نظریه‌ی قرارداد اجتماعی
۳۰	مبانی نظریه‌ی قرارداد اجتماعی
۳۱	انواع شکلی دولت
۳۱	دولت‌های تکبافت (بسیط)
۳۲	دولت‌های چند پارچه (مرکب)
۳۳	دولت فدرال
۳۶	تست‌های طبقه بندی شده فصل دوم
۴۳	پاسخنامه تست‌های طبقه بندی شده فصل دوم
۵۰	آزمون فصل دوم

فصل سوم: تفکیک قوای حکومتی

۵۳	مقدمه
۵۳	قوای حکومتی
۵۳	قوه قانونگذاری
۵۳	شرایط پالهای پارلمان
۵۴	اختیارات و وظایف پارلمان
۵۴	قانونگذاری
۵۵	انواع پارلمان
۵۵	قوه مجریه
۵۶	قوه قضائیه
۵۷	مبانی نظری اصل تفکیک قوا
۵۹	دو نظریه اصلی تفکیک قوا
۶۰	تحلیل نظام های ریاستی و پارلمانی
۶۲	تست‌های طبقه بندی شده فصل سوم
۷۰	پاسخنامه تست‌های طبقه بندی شده فصل سوم
۷۷	آزمون فصل سوم

فصل چهارم: دموکراسی و حقوق بشر

۷۹	مقدمه
۷۹	دموکراسی
۷۹	رژیم‌های سیاسی
۸۰	مفهوم دموکراسی
۸۱	شاخص‌های دموکراسی
۸۲	دموکراسی نمایندگی
۸۴	حقوق بشر
۸۴	مفهوم حقوق بشر
۸۴	اصول پایه‌ای و بنیادین حقوق بشر
۸۵	حقوق مدنی و سیاسی (نسل اول)

۸۸.....	حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۸۹.....	محدودیت‌های حقوق بشر
۸۹.....	جامعه مدنی و حقوق بشر
۹۰.....	تست‌های طبقه بندی شده فصل چهارم
۹۳.....	پاسخنامه تست‌های طبقه بندی شده فصل چهارم
۹۶.....	آزمون فصل چهارم

فصل پنجم: انتخابات

۹۸.....	مقدمه
۹۸.....	کلیات انتخابات
۹۹.....	انواع رأی
۹۹.....	انواع حق رأی
۹۹.....	احزاب سیاسی و نظام های انتخاباتی
۹۹.....	انواع نظام های حزبی
۱۰۰.....	انتخابات آزاد و منصفانه
۱۰۱.....	حقوق و تکالیف کشورها (دولت‌ها)
۱۰۲.....	تست‌های طبقه بندی شده فصل پنجم
۱۰۲.....	پاسخنامه تست‌های طبقه بندی شده فصل پنجم
۱۰۳.....	آزمون فصل پنجم

فصل ششم: مبانی و کلیات نظام جمهوری اسلامی ایران

۱۰۴.....	زمینه‌های اجتماعی و فکری
۱۰۵.....	منابع حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران
۱۰۶.....	منابع منشعب از قانون اساسی
۱۰۶.....	نوع نظام سیاسی
۱۰۹.....	هویت مذهبی و ملی نظام
۱۰۹.....	سیاست‌های اقتصادی و مالیه عمومی
۱۱۱.....	سیاست خارجی و شورای عالی امنیت ملی
۱۱۲.....	نظارت همگانی و متقابل (امر به معروف و نهی از منکر)
۱۱۳.....	شوراها
۱۱۳.....	صدا و سیما
۱۱۴.....	حقوق ملت
۱۱۶.....	حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن
۱۱۷.....	بازنگری در قانون اساسی
۱۱۸.....	تست‌های طبقه بندی شده فصل ششم
۱۳۰.....	پاسخنامه تست‌های طبقه بندی شده فصل ششم
۱۳۹.....	آزمون فصل ششم

فصل هفتم: رهبری

۱۴۰	مبانی نظری
۱۴۱	خبرگان و تعیین رهبری
۱۴۲	شرایط رهبری
۱۴۲	وظایف و اختیارات رهبر
۱۴۳	اقتدار رهبری در امور کلی کشوری
۱۴۳	اقتدار رهبری در قوه مقننه
۱۴۳	اقتدار رهبری در قوه مجریه
۱۴۳	اقتدار رهبری در قوه قضاییه
۱۴۴	مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۴۵	تست‌های طبقه بندی شده فصل هفتم
۱۴۹	پاسخنامه تست‌های طبقه بندی شده فصل هفتم
۱۵۳	آزمون فصل هفتم

فصل هشتم: قوه مقننه

۱۵۴	کلیات مجلس
۱۵۵	نماینده‌ی مجلس
۱۵۶	سازماندهی امور مجلس
۱۵۷	حد نصاب‌ها
۱۵۸	فرآیند قانونگذاری
۱۶۰	تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور
۱۶۰	نظارت مجلس
۱۶۲	رابطه قوه مقننه با سایر قوا
۱۶۳	شورای نگهبان
۱۶۴	آئین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی
۱۶۴	آئین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (با آخرین اصلاحات ۱۳۸۷)
۱۶۸	کمیسیون‌های خاص
۱۹۵	تست‌های طبقه بندی شده فصل هشتم
۲۱۱	پاسخنامه تست‌های طبقه بندی شده فصل هشتم
۲۲۵	آزمون فصل هشتم

فصل نهم: قوه مجریه

۲۲۸	مقدمه
۲۲۸	مسئولیت اجرای قانون اساسی
۲۲۸	موقعیت رئیس جمهور
۲۲۹	وظایف و مسئولیت‌های رئیس جمهور
۲۳۱	انتخاب ریاست جمهوری
۲۳۱	هیأت وزیران

۲۳۲	تصویب نامه و آیین نامه ها
۲۳۲	انواع آیین نامه ها
۲۳۳	نظارت بر تصویب نامه و آیین نامه های دولتی
۲۳۳	اصل ممنوعیت جمع مشاغل
۲۳۴	رابطه قوهی مجریه با سایر قوا
۲۳۵	نیروهای مسلح
۲۳۷	تست های طبقه بندی شده فصل نهم
۲۴۵	پاسخنامه تست های طبقه بندی شده فصل نهم
۲۵۲	آزمون فصل نهم

فصل دهم: قوه قضائیه

۲۵۵	کلیات قوه قضائیه
۲۵۵	رئیس قوه قضائیه
۲۵۶	وزیر دادگستری
۲۵۶	تشکیلات قوه قضائیه
۲۵۸	سایر تشکیلات وابسته به قوه قضائیه
۲۵۹	اصول حقوقی حاکم بر قوه قضائیه
۲۵۹	قضاوت
۲۶۱	رابطه ی قوهی قضائیه با سایر قوا
۲۶۲	حمایت قضائی از حقوق بشر و شهروندی
۲۶۳	تست های طبقه بندی شده فصل دهم
۲۷۰	پاسخنامه تست های طبقه بندی شده فصل دهم
۲۷۶	آزمون فصل دهم
۲۷۷	ضمیمه
	متن قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۵۸ (اصلاحات ۱۳۶۸) به انضمام نظریات شورای
۲۷۷	نگهبان و سایر نهادهای حقوقی
۲۸۰	فصل اول: اصول کلی
۲۸۲	فصل دوم: زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور
۲۸۴	فصل سوم: حقوق ملت
۲۹۵	فصل چهارم: اقتصاد و امور مالی
۳۰۰	فصل پنجم: حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن
۳۰۱	فصل ششم: قوه مقننه
۳۱۲	فصل هفتم: شوراها
۳۱۹	فصل هشتم: رهبر یا شورای رهبری
۳۲۲	فصل نهم: قوه مجریه
۳۳۵	فصل دهم: سیاست خارجی

۳۳۶	فصل یازدهم: قوه قضائیه
۳۴۰	فصل دوازدهم: صدا و سیما
۳۴۲	فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی
۳۴۳	فصل چهاردهم: بازنگری در قانون اساسی
۳۴۴	آزمون‌های خودسنجی
۳۵۰	ترمینولوژی حقوق اساسی
۳۵۱	سوالات آزمون سراسری ۹۱
۳۵۳	پاسخنامه آزمون سراسری ۹۱
۳۵۵	پاسخنامه آزمون‌ها
۳۵۶	منابع و مراجع